

IGAZGATÓI JELENTÉS AZ 1951. ÉVRŐL

Népgazdaságunk az ipar és mezőgazdaság rohamos fejlesztése nyomán a földtani kutatással és elsősorban az Intézet munkájával szemben rendkívül megnövekedett igényeket támasztott. Az igények az ország területének alapos földtani megismerésére és ettől elválaszthatatlanul a hasznosítható anyagok kutatására vonatkozóan olyan nagyarányú, rendszeres, állandó jellegű kutatásokat és vizsgálatokat tettek szükségessé, amelyek az Intézet eddigi működése során sohasem jelentkeztek. Felismertük végre, hogy nem «szakvéleményezésekre», egy-egy részletterületnek csak bizonyos szempontból egyszeri megítélésére, hanem szervesen összefüggő, az egész országra kiterjedő összetett vizsgálatokra van szükség, melyeknél az ipar és mezőgazdaság valamennyi igényére egyidejűleg figyelemmel kell lennünk. A nyersanyagkutatás terén pedig nem egy-egy véleményt kell adnunk, hanem a kutatás során állandóan figyelemmel kísérnünk és a kivitelnél a tanácsadás és adatrögzítés szolgálatát rendszeresen el kell látnunk.

A kormányzat természetesen nem csupán igényeket támasztott az Intézettel szemben, hanem igyekezett azok előfeltételeit biztosítani, így a létszám bővítésével és a felszerelés növelésével jelentős fejlődés lehetőségét nyitotta meg számunkra. Az új idők új feladatait az Intézet dolgozói átértékelték és új stílusú kollektív munkával, teljesítményük lényeges fokozásával törekedtek azokat minél tökéletesebben ellátni.

Az *országos földtani térképezés* főleg síkvidéki területek térképezésével haladt előre nagy lépéssel. Az ötéves terv célkitűzéseinek megfelelően a Duna—Tisza-köz É-i részén és a Dunántúl DK-i sarkában továbbfolyt a geológus által több mint 50 éve rendszeresen nem vizsgált síkvidéki területek egységes, modern térképezése. Az É-i felvételi csoport SÜMEGHY JÓZSEF vezetésével 49, a D-i csoport MIHÁLTZ ISTVÁN vezetésével 42 1 : 25 000-es térképlap földtani térképezését végezte el. Az előirányzott 74 térképlap helyett 91 lap készült el.

A felszíni képződmények kijelölésén kívül az eltakart képződmények megismerésére az egész térképezett területen keresztülhúzó két nagy ÉK—DNy-i irányú *fúrású szelvény* (51 db 30 m-es és 309 db 10 m-es fúrás) mintaanyagát is végigvizsgáltuk és kiértékeljük. A felvétellel kapcsolatban a hasznosítható ásványi anyagok előfordulásaira vonatkozó adatokat összegyűjtöttük.

A síkvidéki felvétellel párhuzamosan futott a térképezett terület fúrt és ásott *kútjainak országos kataszterbe* vétele. Az év folyamán 289 050 kutat vettünk nyilvántartásba és ezek hidrológiai adatainak egységes térképi kiértékelésével nemcsak széles területek vízáadó szintjeinek eddigénél sokkal

pontosabb megismeréséhez jutottunk el, hanem az eltakart képződményhatárok és szerkezeti elemek hidrológiai kimutatásával a felszíni térképezés adatait is hasznosan egészítettük ki.

Hegyvidéki területeinken az ország részletes és pontos földtani térképének előkészítése céljából *újraterképezés* és részletvizsgálat folyt. Ennek keretében készült el a Szilvásvárad—Egercsehi közötti (JASKÓ S.), a Nagyvisnyó—Mályinka közötti területnek (SCHRÉTER Z.), valamint Lillafüred környékének (BALOGH K.—PANTÓ G.) részletes újraterképezése. Vulkáni hegységeink újraterképezésén és részletes ásványközettani vizsgálatán LENGYEL E. (Dunazúghegység), MEZŐSI J. (Mátra), MAURITZ B. (Balatonfelvidék) és LIFFA A. (Tokaji-hegység) dolgoztak. A Vértes és Gerecse újrvizsgálata geológus-hallgatók bevonásával MEISEL J., JAKUCS L.-né és DANK V. irányítása mellett folyt.

A *köszénkutatások* földtani irányításának hatékonyabbá tétele, a rendszeres köszénbányászati iparági geológus-szolgálat kiépítése céljából létesített kerületi kirendeltségeinket továbbfejlesztettük. Az egyes köszénbányászati körzetek geológusai, WEIN GY. (Komló), SÓLYOM F. (Tatabánya), BARTKÓ L. (Salgótarján), SZALAI T. (Dorog), TREGELE K. (Miskolc), KÓKAY J. (Várpalota), helyesen mérlegelték az iparági geológus-szolgálat feladatait és az egyes köszénmedencék földtani megismerését rendszeresen továbbfejlesztve, tudásukat az egyes köszénbányavállalatok kutató és feltáró munkáinál közvetlenül gyümölcösztették. SZENTES F. a Bányászati Kutató Intézettel együttműködve Ajka környékén végzett részletes földtani vizsgálatot a bányászatra veszélyes vízbetörések elhárítása céljából. Az egercsehi—őzdi barnaköszénmedence D-i részén JASKÓ S. végzett köszénföldtani tanulmányt.

Tőzegkutatás során ezévben a Kisbalaton medencéjének D-i része került vizsgálat alá. A lemélyített kutatófúrási hálózattal a terület tőzegkincsét behatároltuk és a minőségi vizsgálatok elvégzéséhez anyagot gyűjtöttünk.

A Duna Ercsi—Bölcske közötti magaspártjainak környékét a *szénhidrogénkutatás* szempontjai szerint PÁVAI-VAJNA F. térképezte újra.

A Velencei-hegység gondos vizsgálatát *ércföldtani* szempontok szerint JANTSKY B. ezévben továbbfolytatta. Részletes térképezés, ásvány- és közettani vizsgálatok egységes kiértékelésével tett javaslatot a bányászati feltárások megindítására. A létesült feltárásokat állandóan figyelemmel kísérte és dokumentációikat kiépítette. Telkibánya környékén SCHERF E. a régi bányászat adatainak kritikai összefoglalásával és kiértékelésével a megindított újabb érc kutatás kilátásait világította meg. SZÉKYNÉ FUX V.-val munkaközösségben a terület vulkáni működésének időbeosztását új alapokra fektette és rávilágított a legkésőbbi kálitrachitfeltörésnek az érc-képződés szempontjából rendkívüli fontosságára.

Az urkúti *manqánérc* kutatások rendszeres földtani kiértékelésével és irányításával SIKABONYI L.-t bíztuk meg.

Az Intézet 11 geológusa a Maszobal *bauxit* kutató expedíciója keretében részletes bányaföldtani térképezést végzett és bányaföldtani szolgálatot látott el.

A Tokaji-hegységben folyó *kaolin*, *bentonit*, *kvarcit* és *kovaföld* előfordulások kutatásának rendszeres földtani vizsgálatát, egységes értékelését

és irányítását FRITS J. nagy gyakorlati tapasztalattal és elméleti tudással látta el.

A bánk—felsőpetény-környéki *tűzálló anyagok* újvizsgálatát REICH L. új szempontok figyelembevételével végezte el, a salgótarján-környékiekét BARTKÓ L. Öntödei *homokkutatást* a Mecsekben (WEIN Gy.) és Szikszó környékén (FRITS J.) végeztünk. A Velencei-hegység ásványi nyersanyagait (*fluoritot, kaolint*) JANTSKY B. vizsgálta. A felsőcsatár-környéki *talkum, azbeszt- és szerpentinkutatás* földtani irányítását SZEBÉNYI L. látta el. *Kőbányászatunk* rendszeres adatfelvételét és újabb termelési helyek beállításának földtani előkészítését JUGOVICS L. végezte. Építőközbányászatunk kívánalmainak figyelembevételével SCHRÉTER Z. összefoglaló tanulmányt végzett a Budai- és Gerecsehegység peremén.

A dunántúli eocén képződmények részletes *öslénytani* vizsgálatát és puhatestű maradványainak begyűjtését kiállításai, valamint öslénytani feldolgozás céljából SZÓTS E. végezte. Öslénytani és régészeti anyaggyűjtés céljából a Bakonyban végeztünk ásatást, KRETZOI M. és ROSKA M. irányításával.

Az ország különböző részein jelentkező *ipari és ivóvízigénynek* megfelelően a vízbeszerzések lehetőségeire geológusaink (SÜMEGHY J., FERENCZ K., SZEBÉNYI L.) rendszeresen adtak szakvéleményt. Rendszeres karsztvizkutatást az ÉNy-i Bakony területén VENKOVITS I. végzett.

Az Intézet belső munkája terén az anyagfeldolgozást átszervezéssel új alapokra helyeztük. A fúrásokból és bányászati feltárásokból vizsgálatra beküldött mintaanyag számbavételét, leírását és dokumentálását az *Anyagfeldolgozó Osztály* végzi. Részletesebb (öslénytani, közettani, kémiai) vizsgálatra kiválasztja és előkészíti az anyagot és a visszaérkezett vizsgálati eredményeket a teljes dokumentációhoz csatolja. Az osztály fokozatos megerősítésével kívánjuk elérni, hogy az országban folyó kutatások valamennyi kutató létesítményének adatai teljes dokumentációval egy helyen, bármily szempont szerinti felhasználásra mindenkor rendelkezésre álljanak.

Az egyes osztályok az Anyagfeldolgozó Osztály által megküldött minták rendszeres meghatározásán kívül saját szakterületükön, főként az egyes kutatók külső munkájához kapcsolódó tudományos tanulmányokat végeztek.

A *Közzettani Osztály* a Velencei-hegység kiömlési közeteit és Mórággy környékének alkálikus telérközeteit, valamint a balatonfelvidéki bazaltok zeolitjait tanulmányozta (MAURITZ). Részletes közettani feldolgozásra kerültek a Dunazughegység andezitfajtái (LENGYEL), mikromineralógiai elemzés és kiértékelés történt a Bicskei-medence *Unio wetzleris* felső-pannóniai homokfajtáin (VARRÓK).

Az *Üledékközzettani laboratórium* főként a síkvidéki felvételek fúrás-mintaanyagának (löss- és homokfajták) közettani vizsgálatával foglalkozott. Az üledékképződés szempontjait figyelembevéve külön részletes vizsgálatok folytak a Duna—Tisza-közi mésziszapokon (KRIVÁN).

Az *Öslénytani Osztályon* bakonyi kréta sünök (SZÖRÉNYI), valamint a csákvári és polgárdi emlősfaluna részletes öslénytani feldolgozása (KRETZOI) folyt. HEGEDŰS Gy. és KOPEK G. harmadkori koralltanulmányokat végeztek.

A Vegyi laboratórium 122 szilikátelemezést, 102 alkálimeghatározást, 36 ércminta, 43 nem érces kőzetminta elemzését, 187 kőszénelemzést, 95 kőszénhamu vizsgálatot, 330 vízelemzést, 263 színképanalitikai felvételt, 140 differenciális termikus elemzést és 106 különböző egyéb meghatározást végzett el. Beható tudományos vizsgálatot folytatott CSAJÁGHY G. (SCHERF E. és SZÉKYNÉ FUX V.-val munkaközösségben) a kányahegyi káliumdús trachit vegyi alkotára és feldolgozhatóságára vonatkozóan. FÖLDVÁRINÉ az agyag-ásványok tudományos vizsgálatát végezte az általa meghonosított differenciális termikus módszerrel.

Múzeumunkban TASNÁDI-KUBACSKA A. átszervezte a kiállítási anyag gyűjtését és előkészítését, a tudományos vizsgálati anyag kiválasztását, nyilvántartását és tárolását. Kimagaslóan szép és nagy tudományos értékű ásványtani és őslénytani anyagot szerzett meg, részben új gyűjtések (Recsk, Rudabánya, Tokaji-hegység, Velencei-hegység, Gyöngyösoroszi, Dudar, Gánt), részben magángyűjtemények megvásárlása révén.

Könyvtárunk cserével 1211, vétel útján 942, ajándék révén 1015 kötettel gyarapodott. Az Országos Könyvtári Központ irányítása mellett a könyvtári anyag, a könyvtár bibliográfiai munkája teljesen kiépült. Az Intézet 19 új intézménnyel lépett kiadványcserébe.

Kiadványaink közül megjelent az Évi Jelentés 1945—47. II. rész, továbbá Évkönyvünk alábbi füzetei:

XXXIX. kötet, 2. füzet, CSEPREGHYNÉ: A hidasi tortónai fauna ;

XL. kötet, 1. füzet, VITÁLIS I.: Sopron környékének szarmáciai és pannóniai-pontusi üledékei és kőületei;

XL. kötet, 2. füzet, TELEGDI—ROTH K.: A bükkszéki ásványolajkutatás és termelés földtani tanulságai, SZENTES F.: A bükkszéki kísérleti bánya földtani tanulságai.

Az Évi Jelentés 1951. évi kötetében az ezévben végzett tudományos munkák közül az alábbiakat hagytuk ki:

MAURITZ B. balatonfelvidéki bazaltokon végzett zeolittanulmányai (Földtani Közlönyben jelenik meg); KRETZOI M. csákvári és polgárdi emlésfaua vizsgálatai (monografikusan az Évkönyvben jelenik meg); WEIN GY.: A komlói bányaföldtani kutatások legújabb eredményei (Földtani Közlöny 82. k. 337. o., Bp. 1952.).

Az alábbi jelentéseket a folytatólagos felvételi munka és részletvizsgálatok eredményeinek összefoglalásával későbbi kiadványainkban adjuk közre:

BALOGH—PANTÓ lillafüred-környéki részletes kőzettani felvétele; JANSKY B. velencei-hegységi bányaföldtani felvétele; SCHERF E. telkibánya-környéki bányaföldtani felvétele; SIKABONYI L. urkut-környéki bányaföldtani vizsgálatai, valamint BARNABÁS K., BEM B., BENKŐ F., BERTALAN K., GÖBEL E., JASKÓ S., NOSZKY J., SZENTES F. bauxitföldtani vizsgálatai.

COMPTE RENDU DIRECTORIAL SUR L'ANNÉE 1951

En connexion avec le développement très rapide de l'industrie et de l'agriculture, se sont manifestées des grandes exigences envers les travaux de recherche géologiques et, en premier lieu, envers l'activité de notre Institut. Ces exigences ont prescrits des recherches permanentes afin de connaître à fond la géologie du territoire de notre pays et, en même temps, d'en prospector les matières utilisables.

Le gouvernement s'est efforcé de nous assurer tout ce qui est nécessaire pour les recherches et ainsi, en élargissant le nombre du personnel et en complétant l'équipement, il a rendu possible un développement des plus considérables.

Le *levé géologique du pays* se poursuivait surtout par le levé des plaines. En vertu des buts prescrits par le plan quinquennal, on a continué le levé coordonné et moderne des plaines dans la partie septentrionale de l'Entre-deux fleuves Danube-Tisza et au coin SE du Dunántúl. Afin de connaître les formations couvertes, nous avons examiné et évalué les échantillons de deux grands *profils de forage* de direction NE—SO (51 forages de 30 m et 309 forages de 10 m). Parallèlement au levé des plaines, on a exécuté le *cadastrage national des puits forés et creusés* du territoire levé. Pendant cette année, nous avons mis en évidence 289 050 puits et nous avons exécuté l'évaluation cartographique générale de leurs données hydrologiques.

Quant à nos montagnes, en vue de la préparation de la carte géologique détaillée et exacte du pays, on a exécuté des *relevés* et des examens de détail surtout dans les montagnes Bükk, Mátra, Tokaj, Vértes, Gerecse.

Les membres du service géologique des mines de houille ont développé systématiquement la *reconnaissance géologique de chaque bassin houiller*.

L'examen approfondi des environs des gisements de minerais sulphidiques s'est poursuivi dans la montagne de Velence et aux environs de Telkibánya.

A côté de l'évaluation géologique systématique des *recherches de minerais de manganèse* de Úrkút, 11 géologues de notre Institut ont exécuté des levés de gîtes minéraux, dans les cadres de l'expédition de *recherche de bauxite* de l'entreprise Maszobal.

C'est en employant ses expériences pratiques et ses connaissances théoriques que J. FRITS a dirigé et évalué les recherches géologiques de *kaolin, benthonite, quartzite et terre à silex*, dans la montagne de Tokaj.

Quant aux autres matières premières minérales (kaolin, benthonite, argile réfractaire, quartzite, fluorite, talc), nous avons atteint des succès considérables en examinant systématiquement les occurrences connues et en investigant de nouvelles gisements.

Par un service consultatif régulier, nous avons développé l'exploitation des carrières et nous avons rendu systématique et efficace l'alimentation en eau et la distribution de l'eau.

Nous avons organisé des *expédition de recueil* pour la conservation scientifique des trouvailles paléontologiques (Vertèbres et Mollusques) et afin d'acquérir des matériaux excellents à la présentations visuelle (occurrences de minerais) pour l'exposition de notre Musée.

Par la suite d'une réorganisation, nous avons établi l'examen systématique multilatéral et la *documentation* des matériaux des échantillons de la recherche de matières premières (forages, ouvertures de mines). Les recherches pétrographiques et paléontologiques ont pris de nouvel élan et par elles nous avons obtenu de nouveaux succès scientifiques considérables.

ОТЧЕТ ДИРЕКЦИИ ЗА 1951 Г.

В связи с быстрым развитием промышленности и земледелия наше народное хозяйство предъявило высокие требования к геологическому разведыванию и в первую очередь к работе Института. Для удовлетворения этих требований необходимо было провести широкие, систематические, непрерывные разведывания и исследования с целью фундаментального геологического изучения территории нашей страны и, неразделимо от этого, поиски полезных ископаемых.

Правительство старалось обеспечить все предпосылки разведывания и с увеличением штата сотрудников института и расширением оборудования открыло нам возможность к значительному развитию.

Государственное геологическое картирование продвигалось главным образом картированием равнинных областей. В соответствии с целями пятилетнего плана в северной части области между Дунаем и Тиссой и в юго-восточном углу Задунайской области продолжалось единое, современное картирование равнинных областей. Для изучения скрытых образований образцовый материал двух крупных буровых разрезом, направленных с С.-В. на Ю.-з. (51 бурений до глубины 30 м и 309 бурений до глубины 10 м) тоже были проанализированы и оценены. Параллельно с съёмкой равнинных областей продолжалось государственное кадастровое описание буренных и копаных колодцев в картированной территории. В течение года были зарегистрированы 289 050 колодцев, единая картографическая оценка полученных гидрологически-данных тоже была исполнена.

С целью приготовления подробной и чёткой геологической карты страны велись новокартирование и детальные исследования, главным образом в горах Бюкк, Матра, Токай, Вертеш и Герече.

Члены систематической геологической службы угольной промышленности систематически развивали геологическое изучение отдельных каменноугольных бассейнов.

Тщательное изучение окрестностей месторождений цветных руд распространилось главным образом на горы Веленце и на район с. Телкибанья.

Наряду с систематической геологической оценки уркутских поисков на марганцевую руду, в рамках бокситопоисковой экспедиции Масобала 11 геологов Института производили подробное горно-геологическое картирование.

Систематическое геологическое исследование, единую оценку и руководство поисками месторождений каолина, бентонита, кварцита

и кремнезёма в Токайских горах выполнил Й. Фрич с большим практическим опытом и теоретическим знанием.

В области прочих минеральных сырьев (каолин, бентонит, огнеупорная глина, кварцит, флюорит, тальк) при помощи планомерного разведывания известных и вовлечения новых месторождений были достигнуты значительные результаты.

При помощи систематичной совещательной службы мы продвигали карьерное дело и сделали получение и добычу воды планомерными и успешными.

В научном использовании палеонтологических (позвоночных и мягкотелых) находок, как и в приобретении выдающегося наглядного материала (месторождений руд) для выставки нашего музея мы содействовали с о б и р а т е л ь н ы м и п у т я м и.

Посредством переустройства мы построили систематическое, всестороннее изучение и документацию материала образцов, полученных при поисках на сырьё (бурений, порных проходок). Петрографическая и палеонтологическая исследовательская работа в Институте приняла широкий размах и дала значительные научные достижения.

